

психологічного супроводу оптимізації самоактуалізації сучасної студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Диагностика самоактуализации личности. Методика А. В. Лазукина в адаптации Н. Ф. Калина // Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – С. 426-433.
2. Карпенко Є. В. Суб'єктно-ціннісні особливості процесу самоактуалізації особистості / Є. В. Карпенко // Психологія особистості. – 2012. – № 1. – С. 59-68.
3. Маслоу А. Психология бытия / А. Маслоу; Пер. с англ. О. О. Чистякова / Под. общ. ред. С. Н. Иващенко. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 1997. – 304 с.
4. Методика диагностики стрессоустойчивости и социальной адаптации Холмса и Раге // Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учебное пособие / Ред.-сост. Д. Я. Райгородский. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002. – С. 149-153.

Майстренко Т.М.

викладач,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РЕФЛЕКСІЯ ДІЯЛЬНІСНО-ОПЕРАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЦІННІСНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Розвиток особистості у юнацькому віці здійснюється, значною мірою, завдяки включенню у діяльність, пов'язану з оволодінням майбутньою професією. Дослідження навчальної діяльності студентів здійснюється у контексті вивчення мотивації вибору професії або мотивації навчання, формування навчальної діяльності, пошуку зв'язку між особистісними характеристиками та успішністю навчання. Разом з тим потрібно враховувати, що ефективність навчальної діяльності пов'язана також з розвитком процесів регуляції.

Процес регуляції діяльності досліджують у двох напрямках: 1) вивчення операційних характеристик регуляції; 2) аналіз особистісних компонентів регуляції.

Операційні характеристики регуляції діяльності є предметом дослідження у роботах засновника структурно-функціонального

підходу О.О. Конопкіна та його послідовників (В.І. Моросанова, О.К. Осницький, Р.Р. Сагієв) [2].

Дослідження особистісної складової представлене роботами з вольової (В.А. Іванников, В.І. Селіванов), емоційної (Б.І. Додонов, А.Я. Чебикін), особистісної (В.А. Машин, О.К. Осницький, А.Р. Фонарьов), рефлексивної (Е.В. Бодрова, Е.Г. Юдіна), мотиваційної (В.М. Галузьяк, М.Ш. Магомед-Емінов), соціальної (М.І. Бобнева, Е.В. Шорохова, В.А. Ядов) та ціннісної (Д.О. Леонт'єв, Ю.А. Миславський, О.Л. Музика, Н.О. Никончук, Н.І. Пов'якель, О.М. Савиченко) регуляції. Так, на думку О.Л. Музики, одним з основних регуляторів діяльності є діяльнісні цінності, тобто вміння і здібності, що є внутрішнім ресурсом активності [4].

Ми розглядаємо ціннісну регуляцію навчальної діяльності як свідомий динамічний оснований на ціннісному ставленні до діяльності та спрямований на саморозвиток процес, який включає оцінку, виконання, контроль, рефлексію та корекцію результатів діяльності. У структуру ціннісної регуляції входять такі компоненти: ціннісний, референтний, діяльнісно-операційний та результативно-корегуючий [3].

Метою статті є проаналізувати особливості рефлексії умінь студентами з різними рівнями ціннісної регуляції.

Вивчення особливостей діяльнісно-операційної складової ціннісної регуляції здійснювалося за допомогою методики вивчення динаміки здібностей [1]. При аналізі діяльнісно-операційного компоненту зверталася увага на рефлексію студентами учбово-професійних умінь та здатність їх операціоналізувати. Дослідження проводилося зі студентами 2-5 курсів спеціальностей «Практична психологія» та «Психологія». Аналіз умінь, виокремлених студентами у процесі рефлексії, дозволив їх об'єднати у такі групи: учбово-професійні, загально-навчальні, організаційні, комунікативні, побутові, дозвіллєві, особистісні якості. Узагальнені результати дослідження представлені у таблиці 1.

Дослідження рефлексії умінь показало, що для студентів з ситуативним рівнем ціннісної регуляції характерна невисока здатність до виокремлення умінь («а що я вмію робити, я нічого такого робити не вмію»). Також недостатньо представлена рефлексія умінь, пов'язаних з навчальною чи майбутньою професійною діяльністю. Серед умінь, дотичних до навчання, студенти виокремлювали загальнонавчальні уміння («працювати на

комп'ютері»). Але найкраще студенти з ситуативним рівнем ціннісної регуляції рефлексують дозвіллеві («грати на гітарі») та комунікативні («спілкування з людьми») уміння.

Таблиця 1

Результати дослідження рефлексії умінь студентами

Рівень ціннісної регуляції навчальної діяльності	Уміння							Всього
	учбово-професійні	Загальнонавчальні	організаційні	комунікативні	побутові	дозвіллеві	особистісні якості	
Суб'єктно-ціннісний	46%	21%	4%	0%	8%	21%	0%	100%
Соціально-нормативний	26%	15%	6%	11%	11%	23%	8%	100%
Формально-виконавський	38%	13%	3%	19%	9%	6%	12%	100%
Ситуативний	2%	14%	2%	20%	5%	45%	12%	100%

У студентів формально-виконавського рівня, на відміну від ситуативного рівня, не широко представлені позанавчальні уміння як значимі. Переважно позанавчальні уміння відносяться до сфери комунікацій та налагодження стосунків з іншими (19% умінь). Разом з тим значно краще студенти вже можуть рефлексувати не лише загальнонавчальні, але й учбово-професійні уміння («працювати з дітьми», «уміння використовувати методики», «інтерпретувати результати»). Однак рефлексія учбово-професійних умінь має місце переважно у студентів старших курсів, які вже мають досвід активної практики. Тобто можна припустити, що студенти здатні рефлексувати уміння, задіяні в актуальній навчальній ситуації.

Студенти соціально-нормативного рівня як значимі уміння називають дозвіллеві, загальнонавчальні («навчатися») та учбово-професійні уміння («робити факторний аналіз»). Порівняно з формально-виконавським рівнем регуляції, зміст учбово-професійних умінь є різноманітнішим. Це дозволяє припустити, що студенти виокремлюють ті учбово-професійні уміння, що є для них

важливішими або краще засвоєні, тобто оцінка стає більш диференційованою.

На суб'єктно-ціннісному рівні регуляції значимими вміннями є учбово-професійні, загальнонавчальні та дозвіллеві вміння. На особливу увагу заслуговує прогностичний компонент рефлексії умінь та операцій, оскільки досліджувані цього рівня як перспективу розглядають саме розвиток або набуття професійних умінь («навчання у психотерапевтичній групі», «встановлювати контакт», «проводити тренінги», «у консультуванні постійно бути у контакті з клієнтом»).

Рефлексія умінь є важливою складовою ціннісної регуляції навчальної діяльності. Студенти рефлексують кілька видів умінь: учбово-професійні, загальнонавчальні, організаційні, комунікативні, побутові, дозвіллеві та особистісні. Порівнюючи особливості рефлексії умінь на різних рівнях ціннісної регуляції, можна відзначити, що на вищих рівнях зростає рефлексія учбово-професійних та загально-навчальних умінь. Це дозволяє припустити, що цілеспрямований розвиток рефлексії студентами саме цих умінь сприятиме формуванню вищих рівнів ціннісної регуляції навчальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики]. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
2. Конопкин О. А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека (структурно-функциональный аспект) / О. А. Конопкин // Вопросы психологии. – 1995. – № 1. – С. 5-12.
3. Майстренко Т. М. Рівні ціннісної регуляції навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання / Т. М. Майстренко // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К: Видавництво «Фенікс», 2012. – Т. XII. Психологія творчості. – Випуск 14. – С. 135-143.
4. Музика О. Л. Здібності у системі ціннісної регуляції розвитку творчо обдарованої особистості / Музика О. Л. // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць / За ред. В. О. Моляко. – Т. 12. – Вип. 5. – Ч. I. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 49-55.